

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПОРІВНЯЛЬНОЇ ОСВІТИ

The article focuses on clarification of the terminological apparatus for comparative education. The main stages and directions of its development are distinguished. It is researched that methodologically fundamental for realization of tasks of comparative education are theoretical, descriptive, analytical and systematic approaches. On the basis of the formation and development of world comparative education, the problems of comparative education in the context of studies of Ukrainian scholars have been identified.

В умовах реформування освіти особливого значення набуває проблема ефективного використання позитивного досвіду інших країн щодо навчання, виховання об'єктів освіти, підготовки педагогів до психологічного, методичного, змістового забезпечення освітнього процесу, що особливо актуалізує результати досліджень з порівняльної педагогіки, оскільки особливо важливо зафіксувати соціокультурні, політичні та економічні відмінності, які часто мають історичні корені (Mortis, 2007).

У глобальному аспекті до порівняльної освіти пильною була увага ще з початку ХХ століття. Учені (Wolluter, Popov, Leutwyler, Skubic Ermenc, Manzon, 2013) виокремлюють п'ять етапів її розвитку: 1. етап ранніх років (1900-і – 1910-і рр.); 2. етап класичних років (1920-і – 1930-і рр.); 3. етап експансії (1950-і – середина 1970-их рр.); 4. етап варіативних ознак (середина 1970-х – 1990-і рр.); 5. етап нового розвитку (2000-і рр.). За понад столітню історію розвитку порівняльної освіти вченими зроблено значний внесок у створення її термінологічної бази. Для нас значущим є підхід Manzon (2011), оскільки науковець сконструював типологію варіативних дефініцій порівняльної освіти. Вона включає поняття, пов'язані з визначенням порівняльної освіти як об'єкта вивчення, методу і мети.

Досліджено, що розвиток порівняльної освіти відбувається в певних напрямках. З цього приводу Stone (1981, сс.59-62) зазначено, що порівняльна освіта має три перспективи (напрями): 1. порівняльна освіта є тоді, коли вона сфокусована на освітніх системах більше, ніж на індивідуальній освітній динаміці педагога; 2. порівняльна освіта фокусується на зв'язках між контекстом та освітою; 3. порівняльна освіта зорієнтована на порівняння різних освітніх систем на основі їхнього соціального (тобто соціального, політичного, економічного, географічного, демографічного, релігійно-філософського) контексту та освіти, порівнюються різні освітні системи з їхніми соціальними контекстами.

Порівняльна освіта зреалізовується шляхом викладання навчальних курсів. Так, зокрема, починаючи з кінця минулого тисячоліття і на сучасному етапі, компаративістика як навчальна дисципліна є актуальною для підготовки фахівців у закладах вищої освіти, особливо майбутніх педагогів і спеціалістів з іноземних мов. Вона сьогодні викладається студентам бакалаврського ступеня у більше, ніж у 50 країнах; магістрантам – у 34 країнах (Wolluter, C., Popov, N., Leutwyler, B., Skubic Ermenc, K., Manzon, M. 2013). Проблеми порівняльної освіти є предметом досліджень і претендентів на отримання докторських ступенів. Методологічно засадовими для реалізації завдань порівняльної освіти є теоретичний, дескриптивний, аналітичний та систематичний підходи. Концептуально значущим є також таке положення: порівняльна освіта зосереджена не лише на дослідженні закордонних освітніх систем, але перше й головне, на вивченні власної освітньої системи: щоб пізнати чужу систему, потрібно краще знати свою власну (Wolluter, Popov, Leutwyler, Skubic Ermenc, Manzon, 2013).

Огляд спеціальних робіт з порівняльної освіти свідчить про те, що у виданнях міжнародного рівня відсутня систематизована інформація щодо дослідження проблем порівняльної педагогіки українськими вченими. Це, на нашу думку, пов'язане з тим, що Україна як незалежна держава офіційно функціонує з 1991 року; Міністерством освіти і науки України було сформовано таку систему вимог до висвітлення та апробації результатів наукового пошуку вітчизняних учених, які до останнього десятиліття не передбачали обов'язковості публікацій у закордонних виданнях. Однак сьогодні наша країна є активно долученою до Єдиного європейського простору вищої освіти і науки, інтенсивно інтегрується у світову освітню й наукову спільноту; істотно змінились і вимоги до видавничої діяльності вчених, зокрема кожен з нас має мати публікації у журналах, зареєстрованих у міжнародних наукометричних базах. Сподіваємось, це певною мірою сприятиме поліпшенню ситуації.

Інтерес вітчизняних учених до проблем порівняльної освіти зумовлений поглиблення процесів глобалізації, євроінтеграції, інформатизації суспільства, які, своєю чергою, зумовили потребу модернізації вищої освіти. У закладах вищої освіти педагогічного, філологічного, соціологічного спрямування викладається здобувачам освітніх ступенів «Бакалавр» і «Магістр» навчальний курс «Порівняльна педагогіка», її також вивчають здобувачі наукового ступеня PhD. Студенти користуються навчальними посібниками, укладеними вітчизняними науково-педагогічними працівниками, які мають досвід науково-дослідницької діяльності з компаративістики. Метою викладання цього курсу є розкриття питань історичного розвитку порівняльної педагогіки як науки, проблем детермінованості освітніх процесів економічними, політичними та соціальними чинниками (Сбруєва А.А., 2004); представлення структурних та змістових особливостей освітніх систем країн європейського та інших регіонів (Васюк О.О., 2008). Навчання студентів здійснюють викладачі, що мають наукові ступені кандидата і доктора педагогічних наук.

Порівняльна педагогіка є однією з наймолодших галузей педагогічної науки в Україні, вона знаходиться на етапі становлення, а тому існує широкий діапазон напрямів її подальшого розвитку. У нашій країні не присуджується вченим науковий ступінь з порівняльної педагогіки; у вітчизняній системі наукових кваліфікацій також відсутні вчені звання «професор» чи «асоційований професор з порівняльної педагогіки», оскільки відсутні у закладах вищої освіти кафедри з порівняльної педагогіки. Департамент з компаративістики наявний в науковій установі – Інституті педагогічної освіти та освіти дорослих Національної академії педагогічних наук України. Цей заклад певною мірою впливає на координацію наукових досліджень, результати яких представляються у вигляді дисертацій на здобуття наукових ступенів кандидата (PhD) та доктора педагогічних наук (Ed.D). Залежно від спрямованості та змісту дисертацій, здобувачам присуджуються ступені за такими науковими спеціальностями: загальна педагогіка та історія педагогіки (13.00.01), теорія та методика професійної освіти (13.00.04); теорія і методика виховання (13.00.07).

Перші дисертації з порівняльної педагогіки в Україні були захищені в 1996-98рр. Найінтенсивнішим був цей процес у 2004-2015 рр., у період модернізації освіти в Україні, підготовки нових Законів в галузі освіти і науки, обґрунтування освітніх концепцій. Приєднання до Болонського процесу, наміри щодо інтеграції в європейський освітній й дослідницький простори, необхідність розробки національної рамки кваліфікацій на різних етапах посилювали увагу до вивчення зарубіжного досвіду професійної підготовки фахівців (Сисосва С., 2008).

Українськими вченими досліджувались проблеми професійної підготовки вчителів у країнах Західної Європи в другій половині ХХ століття (Пуховська Л.П., 1998); професійного розвитку вчителів загальноосвітніх шкіл у системах неперервної педагогічної освіти Великої Британії, Канади, США (Муқан Н. В., 2011), системи професійної підготовки вчителів середньої школи у Сполучених Штатах Америки» (Шандрук С. І., 2013), підготовки майбутніх учителів початкових класів у вищих навчальних закладах Польщі засобами мультимедійних технологій» (Кучай О. В., 2016) тощо. Суттєвим внеском у розвиток порівняльної педагогіки в Україні, її методології зробили Локшина О.І. (2011), Огієнко О.І. (2009), Василюк А.В. (2011) та інші.

Вітчизняні вчені приділяли увагу проблемам підготовки фахівців різних спеціальностей гуманітарної сфери (юристів, менеджерів, державних службовців, фахівців із міжнародних відносин, охорони довкілля, філологів та лінгвістів, економістів); підготовці фахівців із соціальної педагогіки та соціальної роботи, іноземної мови, туристичної сфери, аграрної галузі, прикордонної служби, медичної сфери. Досліджувалися також проблеми допрофесійної підготовки у старшій школі, підготовки фахівців з освіти дорослих, експертів у галузі освіти, професійного навчання вразливих категорій населення (безробітних, імігрантів), підвищення кваліфікації та післядипломної освіти тощо. Країнами, які обиралися для дослідження, найчастіше були країни-члени ЄС, зокрема: Франція, Велика Британія, Німеччина, Польща, Швеція, Іспанія, Фінляндія, Греція, Нідерланди. Також значна увага приділялася вивченню різних аспектів професійної підготовки у США та Канаді. Поодинокі дослідження виконувалися щодо таких країн, як: Китай, Мексика, Австралія, Японія. Значно меншою була кількість системних досліджень, що торкалися проблем професійної підготовки фахівців у цілому в Європейському Союзі, Західній Європі, Східній Європі тощо (Сисоева С., 2008, с.52-53).

Однак протягом останнього десятиріччя з'явилися дослідження з порівняльної педагогіки системного характеру, які базуються на європейських підходах до методології проведення порівняльних досліджень та виконання нормативно-методологічних завдань: підготовка викладачів аграрних дисциплін у вищих навчальних закладах країн початкового етапу західноєвропейської інтеграції і Великобританії» (Журавська Н.С., 2010), тенденції розвитку систем професійної підготовки виробничого персоналу сфери послуг у країнах Європейського Союзу» (Пальчук М.І., 2016), тенденції розвитку педагогічної освіти в країнах Європейського Союзу» (Кристинчук Т.Є., 2014), «Тенденції професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Європейського Союзу» (Заскалета С.Г., 2015).

Порівняльна педагогіка сприяє вивченню позитивного досвіду країн світу щодо організації, добору змісту навчання студентів, його методичного забезпечення та імплементації цього досвіду у вітчизняну освітню систему з метою вдосконалення якості підготовки студентів.